

Dreachtphlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023-2030)

Réamhrá

Cad é an rud é Oidhreacht?

Faoin Acht Oidhreachta (1995) is é an sainmhíniú atá tugtha ar oidhreacht ná rudaí ársa, oidhreacht ailtireachta, fána, flóra, geolaíocht, gairdíní/páirceanna oidhreachta, rudaí oidhreachta, uiscebhealaí intíre, tírdhreacha, séadchomharthaí, muirdhreacha, gnáthóga fiadhúlra agus longa briste. Tá coincheap seo na hoidhreachta bunaithe ar ár n-oidhreacht ábhartha, léiriú infheicthe dár gcultúr. Clúdaíonn ár n-oidhreacht coincheap an chomharbais ó ghlúin go glúin fosta – gnéithe den oidhreacht thógtha, seandálaíochta, chultúrtha, agus nádúrtha atá fágtha againn agus a bhfuil muid mar chúramóirí orthu agus ar mhaith linn a bhronnadh ar na glúnta atá le teacht. Is é an sainmhíniú a thugann An Chomhdháil ar Luach na hOidhreachta Cultúrtha don tSochaí (Comhdháil Faro) ar oidhreacht chultúrtha ná cnuasach acmhainní atá fágtha againn ón am atá thart, acmhainní a bhfeiceann daoine iad, go neamhspleách ó aon úinéireacht, mar léiriú agus mar léargas ar a gcuid luachanna, tuiscintí, eolais agus traidisiúin. Áirítear ann gach gné den timpeallacht a eascraíonn as an idirghníomhú idir daoine agus áiteanna le himeacht ama. Pléifidh Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall le gnéithe dár n-oidhreacht thógtha (amhail foirgnimh stairiúla, tírdhreacha, páirceanna agus gairdíní deartha), ár seandálaíocht (amhail séadchomharthaí, rudaí ársa agus longa briste), ár n-oidhreacht nádúrtha (amhail fiadhúlra, gnáthóga, flóra, fána agus geolaíocht) agus ar n-oidhreacht chultúrtha (amhail scileanna, béaloideas, traidisiúin agus cartlanna).

Is é atá sa bhithéagsúlacht ná inchineálacht na beatha sa domhan, in achan fhoirm agus in achan idirghníomhaíocht. Tá sí rí-chasta, agus ina gné ríthábhachtach den phlainéad seo. Tá leibhéal éagsúla i gceist leis an bhithéagsúlacht – éagsúlacht ghéiniteach, éagsúlacht speiceas, comhluadair chréatúr, agus ansin éagsúlacht éiceachórais amhail coillearnacha nó portaigh ina mbíonn an bheatha ag idirghníomhú leis an timpeallacht fhisiciúil. Is é an sainmhíniú atá ag An Chomhdháil um Éagsúlacht Bhitheolaíoch (CÉB) ar ‘éagsúlacht bhitheolaíoch’ ná “an inathraitheacht i measc orgánaigh bheo ó gach foinse, lena n-áirítear, inter alia, éiceachórais talún agus mhuirí agus éiceachórais uisceacha eile agus na coimpléisc éiceolaíochta ar cuid díobh iad; áirítear leis seo éagsúlacht i measc speiceas, idir speicis agus idir éiceachórais.” Is cuid thábhachtach den chóras a choinníonn beo muid í an bhithéagsúlacht agus soláthraíonn sí éiceachóras earraí agus seirbhísí dúinn amhail uisce glan, ceapadh carbóin, cré shláintiúil, caighdeán aeir, pailniú, bia agus leighis, adhmaid, agus snáthín le haghaidh ábhair. Soláthraíonn an bhithéagsúlacht dúinn gach rud atá riachtanach lenár gcoinneáil beo.

An méid a dhéanann muid

Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall

Bunaíodh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall i mí Iúil 2003 nuair a ceapadh an chéad Oifigeach Oidhreachta do Chontae Dhún na nGall. Tá an Oifig Oidhreachta mar chuid de Rannán Cultúir Chomhairle Contae Dhún na nGall, a chuireann eolas ar fáil faoi oidhreacht thógtha, sheandálaíochta, chultúrtha agus nádúrtha de chuid Chontae Dhún na nGall. Tá Cartlann an Chontae, Leabharlann an Chontae, Músaem an Chontae, Oifig Ealaíon an Chontae agus an tIonad Cultúrtha Réigiúnach mar chuid den rannán chomh maith. Is é ról Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall:

- feachtas a ardú maidir le hoidhreacht thógtha, seandálaíochta, chultúrtha agus nádúrtha Chontae Dhún na nGall;
- comhairle agus eolas a sholáthar don phobal agus do Chomhairle Contae Dhún na nGall faoi chúrsaí oidhreachta;

- sonraí a bhailiú agus taighde a dhéanamh maidir le gnéithe oidhreachta de chuid Chontae Dhún na nGall;
- an dea-chleachtas caomhnaithe is fearr a chur chun cinn maidir lenár n-oidhrecht;
- beartas oidhreachta a fhorbairt; agus
- Plean Oidhreachta straitéiseach Chontae Dhún na nGall a chur i bhfeidhm i gcomhar le Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, An Chomhairle Oidhreachta, príomhpháirtithe leasmhara agus pobail áitiúla.

Is comhthionscnamh é post an Oifigigh Oidhreachta, idir Comhairle Contae Dhún na nGall agus An Chomhairle Oidhreachta faoi Chlár na nOifigeach Oidhreachta. Ghlac Comhairle Contae Dhún na nGall leis an chéad Phlean Oidhreachta do Chontae Dhún na nGall in 2007, agus glacadh leis an dara Plean Oidhreachta do Chontae Dhún na nGall in 2014.

Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall

Is coiste de chuid Chomhairle Contae Dhún na nGall é Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, a sholáthraíonn comhairle do Chomhairle Contae Dhún na nGall maidir le hullmhú agus cur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Tá ionadaithe air as rialtas áitiúil (ionadaithe tofa agus oifigigh), forbairt áitiúil, áisíneachtaí stáit, institiúidí oideachais, ionadaithe féirmeoireachta/úinéirí talún, coistí pobail agus deonacha, agus eagraíochtaí agus coistí oidhreachta. Is ar bhonn comhpháirtíochta agus comhoibrithe, atá suntasach agus fiúntach, a fheidhmíonn Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Déanann Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall iarratas bliantúil ar chómhaoiniú a ullmhú agus a chur isteach chuig An Chomhairle Oidhreachta agus chuig Comhairle Contae Dhún na nGall chun gníomhartha Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chur i bhfeidhm. Tá gealltanais sa Phlean Náisiúnta Oidhreachta úr – Oidhrecht Éireann 2030 – chun cur leis an tacaíocht d’údarais áitiúla, d’Fhórais Chontae/Chathrach agus don Chomhairle Oidhreachta, agus d’eagraíochtaí eile atá ag obair i rannpháirtíocht oidhreachta pobail (Cuspóir 1).

An Chomhairle Oidhreachta

Is foras reachtúil í An Chomhairle Oidhreachta a bunaíodh faoin Acht Oidhreachta (1995). Is é an ról atá aici:

beartais a mholadh agus comhairle a thabhairt maidir lenár n-oidhrecht náisiúnta a chosaint agus a bhainistiú;

spéis, oideachas, eolas agus bród a spreagadh i dtaca leis an oidhrecht seo, agus dea-mheas agus sult a éascú maidir léi; agus

comhoibriú le húdarais phoiblí, eagraíochtaí oideachais, eagraíochtaí eile agus daoine aonair lena feidhmeanna a chur chun cinn.

Bhunaigh An Chomhairle Oidhreachta Clár na nOifigeach Oidhreachta in 1999 – comhpháirtíocht straitéiseach idir An Chomhairle Oidhreachta agus údarais áitiúla in Éirinn. Faoi Chlár na nOifigeach Oidhreachta, soláthraíonn An Chomhairle Oidhreachta páirtmhaoiniú do phost an Oifigigh Oidhreachta, eagraíonn sí An Clár Oiliúna agus Forbartha i gCúrsaí Oidhreachta d’Oifigigh Oidhreachta, agus soláthraíonn sí páirtmhaoiniú gach bliain leis na Pleananna Oidhreachta Contae a chur i bhfeidhm.

Treoirphrionsabail

Féachann Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall le cloí leis na treoirphrionsabail seo a leanas agus é á chur i bhfeidhm:

- ***Ceannasaíocht***

Léireoidh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, Rannán Cultúir Chomhairle Contae Dhún na nGall agus Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ceannasaíocht ó thaobh chur i bhfeidhm agus sheachadadh na dtosaíochtaí atá i bPlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall.

- **Cur Chuige Comhtháite i gCúrsaí Oidhreachta**

Aithníonn Comhairle Contae Dhún na nGall agus Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall go dtugann Plean straitéiseach Oidhreachta Chontae Dhún na nGall deis dúinn comhtháiteacht na hoidhreachta s’againn, idir thógtha, sheandálaíochta, chultúrtha agus nádúrtha, agus a gnéithe inbhraite agus neamh-inbhraite, a mheas. Tá an pheirspeictíocht iomlánaíoch seo, agus an cur chuige éiceachórasach seo, iontach tábhachtach chun ár n-oidhreacht a shlánú, a chaomhnú, a fheabhsú agus a chur chun cinn.
- **Ról an Phobail**

Mar chuid de Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chur i bhfeidhm féachfar le spéis a chothú san oidhreacht áitiúil i measc an phobail, chomh maith lena n-acmhainn chun bheith ag plé leis an oidhreacht áitiúil, a fhorbairt. Tá earnáil ghníomhach oidhreachta i gContae Dhún na nGall agus scrúdófar an tacaíocht a bheas de dhíth ar ghrúpaí oidhreachta agus ar ghrúpaí pobail a bhfuil sainchúram oidhreachta orthu sa chontae d’fhonn na torthaí is fearr agus is féidir a bhaint amach don oidhreacht s’againn. Is gá fosta a bheith airdeallach nach mbeifear ag brath barraíocht ar iarrachtaí pobail agus deonacha lenár n-oidhreacht a chosaint agus a chaomhnú. Tá gá le hinfheistíocht in earnáil na hoidhreachta le deiseanna fostaíochta a chruthú do ghairmithe oidhreachta, do ghnólachtaí oidhreacht-bhunaithe agus do scileanna traidisiúnta.
- **Ag Obair i gComhpháirtíocht**

Ó thaobh chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall de, beidh Comhairle Contae Dhún na nGall agus Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ag obair le príomhpháirtithe leasmhara ag na leibhéil áitiúla, réigiúnacha agus náisiúnta leis na tosaíochtaí atá aitheanta i bPlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chur i gcrích.
- **Oidhreacht mar Acmhainn Luachmhar**

Aithníonn Comhairle Contae Dhún na nGall gur sócmhainní iad ár gcuid acmhainní oidhreachta ar gá iad a bhainistiú agus a chaomhnú go cúramach. San áireamh le luachanna oidhreachta tá luachanna aeistéitiúla, stairiúla, spioradálta, sóisialta, polaitiúla, náisiúnta, cultúrtha, oideachasúla, fóillíochta agus acmhainneacha. Tá luach aisti féin ag ár n-oidhreacht inbhraite agus neamh-inbhraite, ach tacaíonn sí chomh maith leis an gheilleagar, leis an turasóireacht, agus leis an fhorbraíocht. Is pleanáil chuí agus forbairt inbhuanaithe as féin é caomhnú gach gné dár n-oidhreacht, agus féachfar, le linn chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, le ró-shaothrú ár n-acmhainní oidhreachta, agus le dochar dóibh, a chosc agus a sheachaint. Tá sé tábhachtach meas a bheith againn ar shláine agus luach ár n-oidhreachta le go dtig linn cúram cuí a thabhairt di agus í a bhronnadh ar na glúnta atá le teacht.
- **Ionchuimsiú agus Rannpháirtíocht**

Soláthraíonn ár n-oidhreacht thógtha, sheandálaíochta, chultúrthua agus nádúrtha deiseanna chun dul i rannpháirtíocht le daoine ó gach aoisghrúpa agus ó gach cúlra. Is fórsa comhaontaithe é an spéis san oidhreacht, agus an bainistiú agus an obair chúraim a bhaineann léi, agus is dóigh í fosta leis an phobal áitiúil, an tírdhreach áitiúil agus an ceantar áitiúil a chur in aithne do dhaoine nuathagtha.
- **Ag dul i ngleic leis na hÉigeandálaí sa Bhithéagsúlacht agus san Athrú Aeráide**

I mí na Bealtaine 2019, d’fhógair an Dáil éigeandálaí bithéagsúlachta agus athrú aeráide. Lenár bpáirt féin a dhéanamh chun dul i ngleic le cailleadh bithéagsúlachta agus le tionchar daoine ar an aeráid, tá Comhairle Contae Dhún na nGall agus Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall tiomanta chun cur chuige freagrach a ghlacadh i dtaca le cur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ó thaobh na dtosaíochtaí náisiúnta seo de. Oibreoidh muid i gcomhpháirt

le páirtithe leasmhara inmheánacha agus seachtracha le linn thréimhse an phlean seo leis na torthaí is fearr agus is féidir a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus don aeráid s’againn.

An Plean Oidhreachta i gComhthéacs

An Comhthéacs Polasáí

Is í Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, an Rannán Cultúir agus Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall i gcomhpháirt leis an Chomhairle Oidhreachta, a d’ullmhaigh Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall thar ceann Chomhairle Contae Dhún na nGall. Is plean gníomhaíochta straitéiseach é Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023-2030) chun an oidhreacht a shainiú, a chaomhnú, a bhainistiú, a chur chun cinn agus a léirmhíniú. Sa Phlean Oidhreachta Náisiúnta úr – Oidhreacht na hÉireann 2030: Creat Oidhreachta - a foilsíodh i mí Feabhra 2022, tá gealltanais ann chun “Leanúint le hullmhú agus le cur i bhfeidhm Pleananna Oidhreachta Contae / Cathrach agus acmhainní a chur i bhfeidhm d’fhonn a n-éifeachtacht agus a gcabhair i seachadadh Oidhreacht na hÉireann 2030 a uasmhéadú” (Gníomh 148). Is deis é Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall chun saincheisteanna agus riachtanais oidhreachta a aithint agus dul i ngleic leo go háitiúil, laistigh de chreat réigiúnach agus náisiúnta.

Is i gcomhthéacs dinimiciúil a ullmhaíodh Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus bhí tionchar ag roinnt tionscnaimh bheartais ag an leibhéal náisiúnta agus áitiúil ar ullmhú Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Tá an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, i gcomhpháirtíocht leis an Chomhairle Oidhreachta, tiomanta chun plean cur chun feidhme a fhorbairt don Phlean Oidhreachta Náisiúnta úr – Oidhreacht na hÉireann 2030. Tá an Roinn tiomanta chun “Oibriú le húdarais áitiúla chun athbhreithniú a dhéanamh ar líon na foirne oidhreachta atá ann chun a chinntiú go bhfuil acmhainní leordhóthanacha ag an tseirbhís ag an leibhéal áitiúil, agus torthaí athbhreithniú 2021 ar Líonra na nOifigeach Oidhreachta á gcur san áireamh” (Gníomh 73). Seoladh Meastóireacht ar Chlár na nOifigeach Oidhreachta sna húdarais Áitiúla i mí na Samhna 2021, í coimisiúnaithe ag an Chomhairle Oidhreachta i gcomhpháirtíocht le Cumann na mBainisteoirí Contae agus Cathrach (CBCC). Tá an Chomhairle Oidhreachta tiomanta chun “treoir úr a fhorbairt, agus tacaíocht a sholáthar, do phleananna oidhreachta de chuid na n-údarás áitiúil agus d’fhóram oidhreachta de chuid na n-údarás áitiúil.”

Ina plean straitéiseach úr *Ár nÁit sa Stair* tá an Chomhairle Oidhreachta tiomanta chun bheith ag obair le húdarais áitiúla “chun rannpháirtíocht a chur chun cinn, agus chun cosaint na hoidhreachta agus an dea-chleachtais a fhréamhú i mbainistíocht na hoidhreachta.” Aithníonn sé an traidisiún fada comhoibríthe idir údarais áitiúla agus An Chomhairle Oidhreachta agus, go sonrach, trí Chlár na nOifigeach Oidhreachta – comhpháirtíocht straitéiseach idir an Chomhairle Oidhreachta agus údarais áitiúla.

Tá tiomantas i bPlean úr Straitéiseach na Comhairle Oidhreachta chun páirt níos gníomhaí a thabhairt do phobail i gcúrsaí oidhreachta “trí thacaíocht bhreise d’Oifigigh Oidhreachta agus do sheirbhísí oidhreachta eile a chuireann údarais áitiúla ar fáil.”

Tá an Plean úr Gníomhaíochta Náisiúnta ar son na Bithéagsúlachta á ullmhú ag an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra de chuid na Roinne Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta. Aithníonn sé “an ról riachtanach a bhíonn ag údarais áitiúla i bpáirt a thabhairt do phobail chun tacú leis an bhithéagsúlacht go háitiúil.” Tá sprioc sa Phlean úr Gníomhaíochta Náisiúnta ar son na Bithéagsúlachta chun cumas méadaithe a bheith ann le gach dualgas riachtanach a éascú agus a chur i bhfeidhm maidir leis an bhithéagsúlacht ag an leibhéal áitiúil. Bhunaigh An Chomhairle Oidhreachta Clár na nOifigeach Bithéagsúlachta, i gcomhpháirtíocht le Cumann na mBainisteoirí Contae agus

Cathrach agus le maoiniú ón tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra, An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta, agus féachann sé le hOifigeach Bithéagsúlachta tiomnaithe a bhunú in achan údarás áitiúil (Gníomh 1B4) agus le Plean Gníomhaíochta Contae ar son na Bithéagsúlachta a fhoilsiú agus a chur i bhfeidhm (Gníomh 1B6) faoi 2026.

Inár bPlean Corparáideach (2020-2024), tá Comhairle Contae Dhún na nGall tiomanta chun tacú le Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chur i bhfeidhm (lth 28). Tá gealltanais ann fosta chun “Oidhrecht nádúrtha agus thógtha ár gcontae a chosaint, a chaomhnú agus a chur chun cinn agus an bhithéagsúlacht a aithint agus tacú léi chun leasa ár bpolasaithe, ár ndaoine agus ár gcomhshaoil” (lth 29) agus chun “ár gcultúr, oidhrecht agus teanga dhúchasach uathúil a chosaint agus a chur chun cinn agus glacadh le, agus meas a bheith againn ar, éagsúlacht na gcultúr agus na dteangacha go léir i nDún na nGall” (lth 24).

Tá plean úr straitéiseach foilsithe ag Rannán Cultúir Chomhairle Contae Dhún na nGall, mar atá Cultúr le Chéile (2022-2026) ina bhfuil muid tiomanta don fhís ina “Spreagtar, cumasaítear agus saibhrítear gach duine inár sochaí trí ghníomhaíocht chultúrtha” lena n-áirítear ár n-oidhrecht nádúrtha, thógtha, sheandálaíochta agus chultúrtha. Tá sé mar aidhm ag Straitéis Chultúir agus Chruthaitheachta Dhún na nGall (2023-2027) “meas a léiriú ar oidhrecht shaibhir ilchineálach nádúrtha, thógtha chultúrtha Dhún na nGall, oidhrecht a léiríonn ár bhfréamhacha san am atá thart agus a mhúnlaíonn ár dtuiscint ar an lá atá inniu ann.”

Glacann na spriocanna agus cuspóirí i bPlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall le prionsabal na forbraíochta inbhuanaithe, arb ionann í agus “forbraíocht a chomhlíonann riachtanais an ama i láthair gan dochar a dhéanamh do chumas na nglúnta atá le teacht a riachtanais féin a chomhlíonadh.” Lena chois sin, cuirfidh Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall bonn eolais faoi ullmhú Phlean úr Áitiúil Eacnamaíochta agus Pobail Dhún na nGall, Straitéis úr Turasóireachta Dhún na nGall, agus Phlean Forbartha úr Chontae Dhún na nGall, atá á n-ullmhú faoi láthair.

Tá Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus an Fóram Oidhreachta ag comhoibriú le comhghleacaithe oidhreachta trasteorann i gComhairle Chathair Dhoire agus Cheantar an tSratha Báin agus i gComhairle Ceantair Fhear Manach agus na hÓmaí lena chinntiú go bhfuil cur chuige comhordaitheach ann i dtaca le cur i bhfeidhm ár gcuid pleananna oidhreachta. Bíonn na Foirne Cultúir i gComhairle Contae Dhún na nGall agus i gComhairle Chathair Dhoire agus Cheantar an tSratha Báin ag bualadh le chéile go rialta le bheith ag comhoibriú ar réimse comhthionscadal cultúrtha agus oidhreachta.

An Comhthéacs Maoinithe

Tacaíonn earnáil láidir oidhreachta i gContae Dhún na nGall le forbairt shóisialta, chultúrtha agus eacnamaíochta. Is léiriú é láidreacht an bhonneagair oidhreachta agus an méid infheistíochta a dhéantar in acmhainní oidhreachta, is léiriú é sin ar an luach a chuirtear ar an earnáil oidhreachta. Mar atá leagtha amach sa chomhthéacs polasaí, tá cás déanta ar son infheistíocht bhreise i mbonneagar oidhreachta, foirne oidhreachta agus acmhainní airgeadais i roinnt straitéisí agus pleananna, mar shampla An Plean Straitéiseach don Rannán Cultúir (2022-2026), Straitéis Chultúir agus Chruthaitheachta Dhún na nGall (2023-2027), Plean Corparáideach Chomhairle Contae Dhún na nGall (2020-2024), Plean Straitéiseach na Comhairle Oidhreachta (2023-2028) agus Oidhrecht na hÉireann 2030.

Tá earnáil réamhghníomhach oidhreachta ag Contae Dhún na nGall. Tá tuiscint níos fearr agus tuilleadh rannpháirtíochta i dtaca leis an oidhrecht i measc coistí pobail agus daoine aonarach a i gContae Dhún na nGall. Tá breis agus 250 grúpa sa chontae a bhfuil cúraimí oidhreachta orthu. Roimh an phaindéim, bhí Contae Dhún na nGall, ar bhonn leanúnach, ar an chontae ina mbíodh an

líon ba mhó imeachtaí, in aghaidh an duine den daonra, ar siúl le linn Sheachtain Náisiúnta na hOidhreachta in Éirinn. Bhuaigh imeachtaí agus tionscadail oidhreachta as Dún na nGall dhá cheann de Dhuaisanna Sheachtain Náisiúnta na hOidhreachta gach bliain le ceithre bliana anuas ((2019 – 2022 san áireamh). Is minic a ghnóthaíodh tionscadail oidhreachta as Dún na nGall idir 10% agus 14% den mhaoiniú a bhí ar fáil go náisiúnta, gach bliain, faoi Scéim Deontais Oidhreachta Pobail na Comhairle Oidhreachta idir 2014 agus 2023. Glacadh le grúpaí agus tionscadail oidhreachta as Contae Dhún na nGall i Scéim Uchtaigh Séadchomhartha na Comhairle Oidhreachta gach uair a lorgaíodh iarratais ó thosaigh sé in 2016.

Sa bhreis ar Chiste bliantúil Phlean Oidhreachta an Chontae, tá méadú suntasach tagtha ar líon na scéimeanna maoinithe atá á riar ag Comhairle Contae Dhún na nGall le blianta beaga anuas.

- Ó 2020, soláthraíonn Ciste na Séadchomharthaí Pobail maoiniú 100% ón tSeirbhís Náisiúnta Séadchomharthaí d'úinéirí príobháideacha, do lucht cúraim, do choistí pobail nó d'údaráis áitiúla le séadchomharthaí seandálaíochta agus suíomhanna stairiúla a chaomhnú, a chothabháil, a chosaint agus a léiriú. Tugann an scéim deis d'úinéirí talún, grúpaí pobail nó údaráis áitiúla oibreacha caomhnaithe a dhéanamh ar shéadchomharthaí, rochtain níos fearr orthu a chothú, feabhas a chur ar a gcuma, nó séadchomharthaí a láidriú agus a neartú le cur ar a gcumas maireachtáil slán fríd éifeachtaí an athraithe aeráide. Is iad Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus Músaem Contae Dhún na nGall a riarann an scéim.
- Ó 2018, soláthraíonn An Ciste Gníomhaíochta Áitiúil don Bhithéagsúlacht maoiniú 85% ón tSeirbhís Náisiúnta Páirceanna agus Fiadhúlra chun gníomhartha sa Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta don Bhithéagsúlacht a chur i gcrích, chun an bhithéagsúlacht a phríomhshruthú sna próisis chinnteoireachta in achan earnáil, chun feasacht a ardú i dtaca leis an bhithéagsúlacht i limistéir na n-údarás áitiúil, agus chun tabhairt faoi thionscadail chomhoibritheacha leis an bhithéagsúlacht, agus eolas faoin bhithéagsúlacht, a fheabhsú ag an leibhéal áitiúil. Is í Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a riarann an scéim.
- Ó 2019, soláthraíonn Tionscnamh na mBailte Stairiúla maoiniú 80% ón Chomhairle Oidhreachta, i gcomhpháirtíocht leis an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta chun tacú le hathnuachan oidhrecht-bhunaithe ar na bailte stairiúla. Tugtar tús áite do thionscadail atá á stiúradh ag plean, agus nuair is féidir a thaispeáint go bhfuil an pobal iontach rannpháirteach san obair. Is iad Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus an Oifig Chaomhnaithe a riarann an scéim.
- Ó 2016, soláthraíonn clár Éire Ildánach maoiniú 100% ón Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus na Meán chun an chruthaitheacht a chothú in achan phobal (Colún 2). Tacaíonn sé le tionscnaimh a bhfuil údaráis áitiúla ina mbun agus ina mbíonn ceannródaíocht agus tacaíocht á dtabhairt do chomhthionscadail chruthaitheacha agus do thionscadail tras-earnála áitiúla sna healaíona, oidhrecht, stair áitiúil, STEAM agus na tionscail chruthaitheacha. Is í an Rannán Cultúir a riarann an scéim.
- Tá roinnt scéimeanna deontais eile ann ar bhonn bliantúil ar a n-áirítear An Scéim Infheistíochta d'Oidhrecht Thógtha, a chuireann suas le maoiniú 50% ar fáil ón Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta le haghaidh oibreacha caomhnaithe ar Struchtúir faoi Chosaint, Struchtúir faoi Chosaint atá molta, agus struchtúir laistigh de Limistéir Chaomhnaithe Ailtireachta. Mar chuid den Scéim Infheistíochta d'Oidhrecht Thógtha, tugadh isteach ciste tiomnaithe chun struchtúir stairiúla cheann tuí a chaomhnú in 2023, a sholáthraíonn maoiniú suas le 80% ón Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta. Soláthraíonn Ciste na Struchtúir Stairiúil maoiniú suas le 80% ón Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta le struchtúir agus foirgnimh stairiúla a chaomhnú agus a fheabhsú ar mhaithe le pobail áitiúla agus leis an phobal i gcoitinne. Tá an dá scéim seo á riar ag an Oifig Chaomhnaithe.

An Comhthéacs Eacnamaíochta

D'ainmnigh *National Geographic* Contae Dhún na nGall mar “An Áit is Cúlálte ar an Phlainéad” in 2016, agus bhronn Iris Taistil an *Irish Independent* an teideal ‘Seoid faoi cheilt na hÉireann’ ar an chontae in 2017. Meallann an contae 330,000 cuairteoir as Éirinn í féin gach bliain, agus 300,000 cuairteoir as tíortha eile. Is é an meán-am a fhanann cuairteoirí as Éirinn agus as tíortha eile i gContae Dhún na nGall ná trí lá, agus caitheann siad €96 sa lá ar an mheán (gan lóistín san áireamh), rud a ghineann caiteachas iomlán de €181,440,000 isteach i ngeilleagar an chontae agus a thacaíonn le 29,000 post. In 2021, tugadh 480,605 cuairt ar na 30 ionad oidhreachta is mó cuairteanna, rud a léiríonn gur thug 76% de na cuairteoirí uilig cuairt ar cheann amháin de na hionaid oidhreachta seo. Is acmhainn shuntasach do thionscal turasóireachta an chontae iad na háiseanna oidhreachta seo, idir nádúrtha, thógtha agus chultúrtha. Tá clú ar Dhún na nGall as seirbhísí turasóireachta den chéad scoth a sholáthar agus cuairteoirí a mhealladh ó oileán iomlán na hÉireann agus ó go leor tíortha thar lear, ar a n-áirítear An Bhreatain, Stáit Aontaithe Mheiriceá agus Mór-Roinn na hEorpa. Tá forbairt leanúnach an táirge turasóireachta ag brath ar ár gcumas chun áiseanna oidhreachta ar fud an chontae a bhainistiú agus a chaomhnú. Tá fás na hearnála turasóireachta, na postanna breise, agus forbairt an gheilleagair áitiúil ag baint le sláinte agus folláine na hearnála oidhreachta. Cuireann an earnáil oidhreachta go mór leis an earnáil turasóireachta agus le forbairt eacnamaíochta níos leithne an chontae. In 2022, d’infheistigh Comhairle Contae Dhún na nGall 0.3% (€3.23 an duine) de bhuiséad iomlán an údaráis áitiúil ar an oidhrecht agus ar an chaomhnú i gcomparáid leis an mheán náisiúnta de 0.42% (4.83 an duine).

Gné thábhachtach eile ó thaobh luach eacnamaíochta na hoidhreachta de ná an t-am mar thomhas luacha. Tá tuiscint níos fearr, murab ionann agus aitheantas, ag méadú faoin oiread ama a chuireann daoine isteach chun a n-oidhrecht a chosaint, a chaomhnú, a thaifeadadh, a dhoiciméadú, a léiriú agus a chur chun cinn. Cuireann na hiarrachtaí seo, na hinfheistíochtaí ama seo, le caighdeán, carachtar, tuiscint, rochtain, meas agus feasacht i dtaca lenár n-oidhrecht. Cuid mhór den fhreagracht laethúil a bhaineann lenár sócmhainní oidhreachta, titeann sí ar dhaoine ina bpobail áitiúla. Is iadsan a thugann an chéad rabhadh, aithníonn siad athruithe agus cailteanais, agus oibríonn siad leis an oidhrecht thógtha, nádúrtha, agus chultúrtha sa chontae a chosaint agus a chaomhnú. Is mó ná oibrithe deonacha, nó díograiseoirí nó amaitéirigh atá sna daoine seo. Is caomhnóirí iad ar ár n-oidhrecht, ag déanamh monatóireachta uirthi, ag taifeadadh na n-athruithe atá ag teacht uirthi, agus ag cosaint agus ag caomhnú an oiread di agus a thig leo. Bunaithe ar phróiseas comhairliúcháin an Phlean Oidhreachta Contae, thig linn a bhaint as go gcuireann ballraíocht an 250 grúpa pobail a bhfuil ról oidhreachta acu i gContae Dhún na nGall, go gcuireann siad isteach thart fá 3,250,000 uair an chloig d’obair dheonach neamh-íochta gach bliain lenár n-oidhrecht a chosaint agus a chaomhnú. Dá mbeimis leis sin a oibriú amach mar infheistíocht ama de réir pá maireachtála, tá baill na ngrúpaí seo ag déanamh infheistíocht ama ar fiú beagnach €42 milliún é gach bliain. Níl san fhiúir seo ach luach an ama de réir pá maireachtála agus ní chuireann sé san áireamh an scil, an saineolas agus na huirlisí a thugann na daoine seo leo isteach san obair, agus ní chuireann sé san áireamh an luach atá ar na rudaí atá á gcosaint, á gcaomhnú agus á gcoinneáil mar thoradh ar a gcuid gníomhartha. Cuireann an infheistíocht seo cuma an-bheag bídeach ar aon infheistíocht aonair eile san earnáil oidhreachta i gContae Dhún na nGall. Le é a chur ar dhóigh eile, tá an 29,000 post turasóireachta, agus an caiteachas €181,440,000 ar an turasóireacht, bunaithe ar infheistíocht de bhreis agus €42,000,000 sa bhliain i dtéarmaí ama, oibre agus scileanna ó oibrithe deonacha ar fud an chontae. Níl sna figiúirí seo ach meastachán, agus is dóichí ná a mhalairt gur gannmheas atá iontu. Mar chuid de chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall déanfaidh muid suirbhé mionsonraithe ar úsáid ama le heolas a ghabháil faoi mhéid iomlán na hinfheistíochta a dhéanann muintir Chontae Dhún na nGall i gcosaint, buanchoimheád agus caomhnú ár n-oidhreachta agus na himpleachtaí atá ag an infheistíocht sin do cheisteanna agus do chinntí níos leithne i dtaca le polasaithe agus buiséid. I bhfianaise mhéid agus luach an hoibre deonaí, agus thábhacht bhunúsach na n-acmhainní oidhreachta don gheilleagar

turasóireachta agus don gheilleagar áitiúil i gcoitinne, is léir gur fathach suain atá san earnáil oidhreachta. Má ghlacann muid cur chuige fócasaithe, comhoibritheach, réadúil agus nuálach ó thaobh an oidhreachta a acmhainniú agus infheistiú inti, beidh torthaí suntasacha le feiceáil.

Rogha den mhéid a baineadh amach faoi Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall

Scéim Deontais Deisiúcháin Tuí (2019-inniu)

Is contae é Dún na nGall ina bhfuil ceann den líon is airde struchtúr ceann tuí atá ar marthain in Éirinn. Tá na foirgnimh cheann tuí s'againn ar cheann de na híomhánna is íocónaí agus is marthanaí de Chontae Dhún na nGall. Cuireann siad carachtar lenár dtírdhreacha cultúrtha; is léiriú iad ar ár bhféiniúlacht áite, ár scileanna traidisiúnta agus ár n-acmhainneacht; thig iad a chur in oiriúint go tuisceanach chun freastal ar riachtanais an teaghlaigh nua-aimseartha; meallann siad spéis an diaspóra s'againn agus tacaíonn siad lenár dtionscal turasóireachta. In ainneoin a dtábhachta agus a bhféidearthachtaí, cailleadh cuid mhór foirgnimh cheann tuí le blianta beaga anuas. Aithníonn Comhairle Contae Dhún na nGall an méid a chuireann tithe ceann tuí agus foirgnimh cheann tuí leis an oidhreacht thógtha, an tírdhreach cultúrtha, fostaíocht, an geilleagar agus an turasóireacht. Is iad Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall sa Rannán Cultúir agus An Oifig Caomhnaithe a rinne an Scéim Deontais Deisiúcháin Tuí a chomhdhearadh agus a chur i bhfeidhm ón bhliain 2019. Is é is aidhm leis an Scéim Deontais Deisiúcháin Tuí ná comhairle shaineolach a sholáthar d'úinéirí maidir le caomhnú a gcuid struchtúr ceann tuí agus maoiniú a dháileadh le haghaidh deisiúcháin tuí ar scála beag. Bhain an Scéim Deontais Deisiúcháin Tuí an Gradam Barr Feabhais i Rialtas Áitiúil de chuid Chomhlachas na hÉireann i gcatagóir na hOidhreachta agus na Timpeallachta Tógtha i mí na Samhna 2020. Aithníonn an gradam na tionscnaimh údarais áitiúil is fearr a chuireann chun cinn spéis an phobail san oidhreacht áitiúil, chomh maith le hí a chosaint, eolas a chur uirthi agus a bheith tuisceanach ina leith.

Tosaigh agus Comharthaí Traidisiúnta Siopaí i nDún na nGall (2019)

Bíonn tionchar mór ag tosaigh siopaí, go haonarach agus le chéile, ar charachtar foriomlán, ar cháilíocht agus ar tharraingteacht na háite. In 2017, choimisiúnaigh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall an t-aitire agus craoltóir Orla Murphy chun taighde a dhéanamh ar threoirlínte, agus iad a fhoilsiú, chun tosaigh siopaí agus comharthaíocht dhúchasach a chaomhnú. Leanadh seo suas le seimíneár ar Thosaigh Thraidisiúnta Siopaí agus Comharthaíocht Dhúchasach in 2018. In 2019, d'fhoilsigh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall leabhrán ar Thosaigh Siopaí agus Comharthaíocht Dhún na nGall a tharraingíonn ar an dea-chleachtas is fearr agus a spreagann idirghabhálacha iomchuí, cúramacha agus eolasacha maidir lenár dtosaigh thraidisiúnta siopaí, comharthaíocht dhúchasach agus sráid-dreacha stairiúla. Tá comhairle agus treoir sa leabhrán maidir leis an dea-chleachtas caomhnaithe is fearr d'úinéirí gnó, do choistí pobail agus do lucht pleanála.

'Illuminating Colmcille / Léargas ar Cholm Cille' Leabhar Dathúcháin (2021)

D'fhoilsigh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, le tacaíocht ón Chomhairle Oidhreachta, leabhar dathúcháin 36 leathanach, saor in aisce, dar teideal 'Illuminating Colmcille / Léargas ar Cholm Cille' mar chuid de chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Seoladh an leabhar dathúcháin saor in aisce Dé Máirt 7 Nollaig, 2021 le linn chomóradh 1,500 bliain ó rugadh Colm Cille. Tarraingíonn an leabhar dathúcháin aird ar roinnt suíomhanna oidhreachta, áiteanna, nithe agus cartlanna a bhaineann le gnéithe de shaol agus de scéal Cholm Cille. I measc cuid de na suíomhanna agus ionaid oidhreachta atá le feiceáil sa leabhar dathúcháin tá Gartán, Leac na Cumha, Tulach Dhúghlaise, Cill Mhic Réanáin, Tobar an Dúin, Gleann Cholm Cille, Díseart, Oileán Thoráí, Eaglais Ráithe agus Ardeaglais Naomh Adhamhnán i Ráth Bhoth. Cuid mhór de na suíomhanna

oidhreachta a bhaineann le Colm Cille, is séadchomharthaí seandálaíochta iad faoi chosaint ag na hAchtanna Séadchomharthaí Náisiúnta (1930-2004).

An Bhithéagsúlacht i do Ghairdín Cúil (2021)

Mar chuid de chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus d'Oíche Chultúir, chruthaigh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, i gcomhpháirt leis an Oifig Ealaíon, Comhairle Contae Dhún na nGall, cúig cinn d'fhíseáin chúig bhomaite dar teideal (i mBéarla) 'An Bhithéagsúlacht i do Ghairdín Cúil', a tharraingíonn ar shaineolas áitiúil agus ar thaithí áitiúil ag speisialtóirí oidhreachta nádúrtha i gContae Dhún na nGall, lena gcuid comhairle a thabhairt maidir lenár ngairdíní, ár spásanna glasa nó ár mbailte móra a dhéanamh níos cairdiúla don fhiadhúlra, ag cur crainn agus bláthanna dúchasacha, ag cothú gnáthóga dár bhfána agus ag tacú lenár mbeacha san obair thábhachtach a dhéanann siad maidir le pailniú. I measc na ndaoine a rinne na físeáin bhí:

Joanne Butler, OURganic Gardens, Gort a' Choice:

www.youtube.com/watch?v=kySASSs_ybk

Aengus Kennedy, Nature North West, Ráth Mealtain:

www.youtube.com/watch?v=Z9YdVxysFug

George McDermott, Garraíodóir Bhaile Bhun Cranncha, Comhairle Contae Dhún na nGall:

www.youtube.com/watch?v=X1YrqmllUL0

Liz & Ralph Sheppard, Teach Charn Eoghain, Ráth Bhoth:

www.youtube.com/watch?v=fsw0QSqTtdU

Elizabeth Temple, Gairdíní Thamhnach an tSalainn, Tamhnach an tSalainn:

www.youtube.com/watch?v=eUsX31v69as

Suirbhé ar Bhogaigh Dhún na nGall (2021 – inniu)

Is é is aidhm leis an Suirbhé ar Bhogaigh Dhún na nGall ná méid, dáileadh agus cineálacha na mbogach i gContae Dhún na nGall a oibriú amach chun eolas bithéagsúlachta a sholáthar a chuideoidh le cinnteoireacht. San áireamh le bogaigh tá aibhneacha, lochanna, linnte, portaigh, seasainn, coillearnacha fliucha, féarthalamh fliuch agus réimse de chineálacha eile gnáthóga fliucha. Aithníonn Comhairle Contae Dhún na nGall gur gné thábhachtach dár n-oidhreacht nádúrtha iad na bogaigh s'againn, mar go maireann cuid mhór speicis shuntasacha dhúchasacha de phlandaí agus d'ainmhithe iontu. Cuireann na bogaigh le caomhnú na bithéagsúlachta agus le soláthar seirbhísí éiceachórais. Le blianta beaga anuas, tá bogaigh á gcailliúint ar ráta níos gaiste mar thoradh ar roinnt cleachtais talmhaíochta, draenáil talún agus forbraíochta. Cruthaíodh bunachar sonraí de shuíomhanna bogaigh bunaithe ar athbhreithniú ar fhoinsí scríofa, léarscáilíodh 898 suíomh féideartha bogaigh, agus tugadh faoi shuirbhé roghnaithe allamuigh a dhéanamh. Ar gach suíomh a roghnaíodh don suirbhé allamuigh rinneadh cur síos mionsonraithe inar leagadh amach cineál na gnáthóige bogaigh, bagairtí do chaomhnú na mbogach agus cosaintí amach anseo, an fhéidearthacht iad a athnuachan agus tosaíochtaí bainistithe, agus meastóireacht chaomhnaithe.

Ullmhú Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall

Ullmhaíodh Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall de réir “An Mhodheolaíocht d’Oifigigh Oidhreachta na nÚdarás Áitiúil ar Ullmhú Phleananna Oidhreachta Contae/Cathrach” a d’fhoilsigh an Chomhairle Oidhreachta (2003) agus bunaithe ar thaití a fuarthas le linn d’údarás áitiúla eile agus iad i mbun Pleananna Oidhreachta Contae a ullmhú. Cuireadh tús le hullmhú Phlean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall i mí Mheithimh 2022 le hathbhreithniú inmheánach ar chur i bhfeidhm an phlean oidhreachta contae deireanaigh, le bonn eolais a chur faoin phlean straitéiseach úr. Léirigh sin gur caitheamh breis agus €1,061,000 ar chur i bhfeidhm gníomhartha de chuid an Phlean Oidhreachta Contae idir 2014 agus 2022 (agus an dá bhliain sin san áireamh). Fuarthas 63% den mhaoiniú seo ó fhoinsí seachtracha maoinithe (go háirithe An Chomhairle Oidhreachta) agus fuarthas 27% eile ó fhoinsí eile maoinithe laistigh de Chomhairle Contae Dhún na nGall sa bhreis ar an mhaoiniú a tugadh le haghaidh cur i bhfeidhm an Phlean Oidhreachta Contae i mbuiséid bhliantúla. As an 68 gníomh a bhí sa Phlean Oidhreachta deireanach do Chontae Dhún na nGall, meastar gur cuireadh i gcrích trí cheathrú cuid (75%) de na gníomhartha. Níl san áireamh sna figiúirí seo an infheistíocht €1,072,700 mar mhaoiniú ón Chomhairle Oidhreachta agus €275,000 ó Chomhairle Contae Dhún na nGall lenár dTionscainm Bailte Stairiúla, a bhfuil gradaim bainte acu, a chur i bhfeidhm i Leitir Ceanainn (2019), Ráth Mealtain (2020) agus Béal Átha Seanaidh (2021 agus 2022).

Reáchtáladh ceardlann ar dtús le baill de chuid Fhóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall i mí Dheireadh Fómhair 2022. I mí na Samhna 2022 reáchtáladh bricfeasta eolais agus ceardlann le grúpaí oidhreachta, cumainn staire, iarsmalanna, ionaid oidhreachta, eagraíochtaí neamhrialtais, gairmithe oidhreachta, grúpaí timpeallachta, coistí Bailte Slachtmhara agus coistí pobail a bhfuil cúraimí oidhreachta orthu i gContae Dhún na nGall. Lorgaíodh aighneachtaí do Phlean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall idir mí na Samhna 2022 agus mí Eanáir 2023. Cruthaíodh trí cheistneoir ar líne agus fuarthas 99 aighneacht ó bhaill den phobal, 32 freagra ó pháirtithe leasmhara laistigh de Chomhairle Contae Dhún na nGall agus 14 aighneacht ó bhaill d’Fhóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Fuarthas 16 aighneacht bhreise scríofa chomh maith. Clúdaíodh an próiseas comhairliúcháin ar Nuacht TG4 Déardaoin 26 Eanáir 2023. Reáchtáladh dhá cheardlann le Comhairle na nÓg Dhún na nGall i mí Feabhra agus Márta 2023. San iomlán, meastar go raibh ionchur ag 236 duine i bPlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. I measc na saincheistanna a aithníodh bhí an gá le hardú feasachta agus cumarsáide i dtaca le hoidhreachta, tacaíocht do ghrúpaí pobail, an luach a bhaineann le hoidhreachta aisti féin, líonrú níos fearr agus deiseanna comhpháirtíochta, agus tacaíocht eagraíochtúil níos fearr don earnáil oidhreachta.

Rinne Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall na haghneachtaí ar fad a cuireadh isteach a plé agus a mheas, agus shocraigh siad an aidhm a bheadh ag Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall chomh maith le cúig sprioc straitéiseach. Faoi gach ceann de na spriocanna straitéiseacha aithníodh roinnt cuspóirí a threoríodh na gníomhartha atá le déanamh chun Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023-2030) a chur i gcrích.

Dréachtphlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023-2030)

Tugann an tábla thíos achoimre ar chuid de na príomhchéimeanna in ullmhú Phlean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall:

15 Meitheamh, 2022	Próiseas ullmhúcháin do Phlean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall curtha faoi bhráid an Choiste Beartais Straitéisigh freagach as Cúrsaí Pobail, Sóisialta agus Cultúrtha
6 Deireadh Fómhair, 2022	Ceardlann le baill d’Fhóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall
21 Samhain, 2022	Bricfeasta eolais agus ceardlann le grúpaí oidhreachta
Samhain 2022 - Eanáir 2023	Tréimhse chomhairliúcháin phoiblí
17 Feabhra & 11 Márta, 2023	Ceardlanna le Comhairle na nÓg Dhún na nGall
28 Márta, 2023	Ceardlann le Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall
15 Bealtaine – 5 Meitheamh, 2023	Dréachtphlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall curtha ar taispeáint go poiblí lena athbhreithniú
Bealtaine 2023	Cúig chruinniú poiblí (cruinniú amháin in achan Cheantar Bardais)
Meitheamh 2023	Dréacht deireanach de Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall le glacadh ag Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall
14 Meitheamh, 2023	Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall lena chur faoi bhráid an Choiste Beartais Straitéisigh freagrach as Cúrsaí Pobail, Sóisialta agus Cultúrtha
24 Iúil, 2023	Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall lena chur faoi bhráid Chomhairle Contae Dhún na nGall le go nglacfar leis
Iúil - Lúnasa 2023	Plean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall le dearadh agus le foilsiú
Meán Fómhair – Deireadh Fómhair 2023	Seolfar Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023-2030)

Spriocanna agus Cuspóirí Straitéiseacha

Aidhm

Oibriú le chéile chun ár n-oidhreacht a bhainistiú, a chaomhnú, a chur chun cinn agus a cheiliúradh ar bhealach freagrach, tuiscint a chothú agus luachanna ár n-oidhreachta saibhre a chur in iúl do na glúnta atá ann inniu agus atá le teacht.

#1

Acmhainní fá choinne seirbhísí oidhreachta a fheabhsú trí chur chuige comhtháite i dtaca le cur i bhfeidhm agus seachadadh

Le go bhféadfaí dul i ngleic leis an éileamh atá ann do sheirbhísí oidhreachta san am i láthair agus sa todhchaí, tá géarghá práinneach le méadú ar acmhainní daonna oidhreachta agus ar infheistíocht i seirbhísí oidhreachta. Trí thacaíocht a thabhairt do chomhpháirtíochtaí atá ann cheana féin, agus comhpháirtíochtaí úra a fhorbairt, cothóidh sin cur chuige níos comhtháite i dtaca le bainistiú na hoidhreachta. Trí oiliúint a éascú dár bpáirtithe leasmhara oidhreachta, cuirfidh sin lenár gcumas chomh maith bainistiú níos fearr a dhéanamh ar ár n-oidhreacht. Tacaíonn earnáil láidir oidhreachta le forbairt shóisialta, chultúrtha agus eacnamaíochta.

1. Leanúint de bheith ag fiosrú dóigheanna le hacmhainneacht a fhorbairt tríd an chomhoibriú agus an chomhpháirtíocht, agus ag feabhsú na línte cumarsáide.
2. Acmhainneacht a fheabhsú i bpobail áitiúla chun dul i ngleic le bainistiú na hoidhreachta trí oiliúint roghnaithe a sholáthar.
3. Tuilleadh speisialtóirí oidhreachta a fháil i gContae Dhún na nGall chun freastal ar an éileamh atá ar sheirbhísí oidhreachta an údaráis áitiúil (amhail Oifigeach Oidhreachta Cúnta, Seandálaí Contae, Seandálaí Pobail, Oifigeach Bithéagsúlachta, Éiceolaí Contae, speisialtóir i gCórais Faisnéise Geografaí agus Oifigeach Cumarsáide Oidhreachta).
4. Maoiniú a fháil fá choinne oifigigh thacaíochta le bheith ag obair le coistí deonacha chun iarratais ar mhaoiniú a dhéanamh agus tograí oidhreachta pobail a chur i gcrích.
5. Comhpháirtíocht a fhorbairt le hinstiúidí tríú leibhéal chun tograí tábhachtacha taighde a spreagadh.
6. Féachaint ar dheiseanna oideachais, for-rochtana, oiliúna agus printíseachta ó thaobh na hoidhreachta de i gContae Dhún na nGall.
7. Cás a dhéanamh ar son deiseanna fostaíochta agus forbairt gairmeacha san earnáil oidhreachta i gContae Dhún na nGall.
8. Oiliúint inmheánach a éascú ar cheisteanna oidhreachta do bhaill foirne Chomhairle Contae Dhún na nGall.
9. Comhoibriú le páirtnéirí ábhartha lena chinntiú go dtabharfar aird chuí ar an oidhreacht i bpolasaithe, i bpleananna agus i gcláracha an údaráis áitiúil, agus i dtaca le dearadh agus soláthar tograí turasoíreachta, athnuachana agus forbairt eacnamaíochta.

10. Oibriú leis an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta agus leis an Chomhairle Oidhreachta chun cuidiú le cur i bhfeidhm an Phlean Náisiúnta Oidhreachta (Oidhrecht na hÉireann 2030), an Phlean Náisiúnta Gníomhaíochta ar son na Bithéagsúlachta agus Phlean Straitéiseach na Comhairle Oidhreachta (Ár nÁit sa Stair).

#2

Rannpháirtíocht agus tacú le pobail maidir lenár n-oidhrecht a bhainistiú agus suim inti a (ath)mhúscailt

Má tá rath le bheith ar chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall beidh gá le caidreamh maith a chothú le pobail áitiúla fá dtaobh den oidhrecht. Nuair a bhíonn na príomhpháirtithe leasmhara oidhreachta agus na pobail áitiúla ag obair go dlúth le chéile, cruthaíonn sin deiseanna le haghaidh comhoibrithe, comhpháirtíochta, rannpháirtíocht agus acmhainní breise.

1. Gréasánú agus comhoibriú a chothú idir grúpaí oidhreachta agus le heagraíochtaí oidhreachta, le príomhpháirtithe leasmhara oidhreachta agus leis an údarás áitiúil.
2. Na dóigheanna a dtig le grúpaí oidhreachta agus pobail áitiúla páirt a ghlacadh i dtionscnaimh oidhreachta a chur in iúl agus a shimpliú.
3. Leanúint de bheith ag cur chun cinn agus ag méadú deiseanna maoinithe do ghrúpaí áitiúla oidhreachta, do phobail agus do dhaoine aonaracha.
4. Tacú le hobair an ghréasáin d'iarsmalanna áitiúla agus d'ionaid oidhreachta áitiúla i gContae Dhún na nGall.
5. Tograí oideachasúla neamhfhoirmeálta a fhorbairt i gcomhpháirt le Seirbhísí Óige Dhún na nGall.
6. Eolas a thabhairt do dhiaspóra Dhún na nGall faoin oidhrecht i gContae Dhún na nGall agus iad a spreagadh ina leith.
7. Cur chuige eolaíocht saoránach a thioseacht i dtaca le tograí roghnaithe oidhreachta.
8. Tacú le laethanta feasachta oidhreachta.

#3

Eolas agus feasacht a ardú trí thuiscint níos fearr ar oidhreacht a léiriú agus a chur in iúl.

Is dúshlán leanúnach é an t-ardú feasachta agus tuisceana i dtaca le hoidhreacht. Ar croílár na hoibre seo, is gá tábhacht agus luach na hoidhreachta s'againn a chur in iúl do na glúnta atá ann anois agus atá le teacht.

1. Luach, tábhacht agus ábharthacht na hoidhreachta inár saol laethúil a léiriú agus a chur in iúl.
2. Leanúint de bheith ag foilsiú ábhar oideachasúil agus eolais, agus seimineáir a reáchtáil, ar ghnéithe dár n-oidhreacht.
3. Leas a bhaint as teicneolaíochtaí úra chun suíomhanna agus acmhainní oidhreachta a léirmhíniú agus a chur chun cinn.
4. Cás a dhéanamh ar son rochtain níos fearr chuig suíomhanna oidhreachta, agus léirmhíniúchán cúí a bheith ar fáil iontu.
5. Tacú le Seachtain Náisiúnta na hOidhreachta i gContae Dhún na nGall, agus í a chomhordú.
6. Tacú le tionscnaimh oidhreachta sna hearnálacha foirmeálta agus neamhfhoirmeálta oideachais.
7. Ár n-ómós áite agus ár bhféiniúlachtaí a chur in iúl trí acmhainní oidhreachta.
8. Cuid oibre ár bhFóram Oidhreachta a phoibliú, chomh maith le héachtaí atá bainte amach mar chuid de chur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall.
9. Plean cumarsáide éifeachtach a fhorbairt d'Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus d'Fhóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall.

#4

Comhairle a sholáthar agus an dea-chleachtas is fearr a chothú

Tá sé fíorthábhachtach do chaomhnú, bhainistiú agus chúram na hoidhreachta s'againn go soláthraítear comhairle ar chaighdeán maith agus go nglactar leis na cleachtais is fearr caomhnaithe.

1. Samplaí den chleachtas is fearr caomhnaithe i mbainistiú oidhreachta, bíodh sin faoi chúram poiblí nó príobháideach, a aithint, a chomhroinnt, agus tacú leo.
2. Scéim gradam a fhiosrú chun aitheantas a thabhairt 'don chuid is fearr san oidhreacht', agus don mhéid a dhéanann caomhnóirí oidhreachta.
3. Oibriú le húdaráis reachtúla le cosaint agus cumarsáid a chur chun cinn i dtaca le hacmhainní oidhreachta tógtha, seandálaíochta, cultúrtha agus nádúrtha, lena chinntiú go gcosnófar iad.
4. Tacú le hobair na gcaomhnóirí oidhreachta s'againn, idir phoiblí agus phríobháideach, trí scéimeanna maoinithe a bhainistiú amhail An Ciste le haghaidh Séadchomharthaí Pobail, Tionscnamh na mBailte Slachtmhara, An Scéim Infheistíochta d'Oidhreacht Thógtha, An Ciste le haghaidh Struchtúir Stairiúla agus An Ciste le haghaidh Gníomhaíochtaí Áitiúla Bithéagsúlachta.
5. Dul i ngleic le tosaíochtaí oidhreachta de réir mar a bhaineann siad leis an athrú aeráide agus le cailleadh na bithéagsúlachta.
6. Leanúint de bheith ag caomhnú agus ag cur chun cinn ár n-oidhreachta tógtha dúchasaí agus na scileanna traidisiúnta tógála a ghabhann leo.
7. Leanúint de bheith ag caomhnú foirgnimh stairiúla thábhachtacha, sráid-dreacha agus tírdhreacha.
8. Obair i gcomhpháirt le príomhpháirtithe leasmhara le scéim dea-chleachtais caomhnaithe agus bainistithe a bhunú do reiligí stairiúla i gContae Dhún na nGall.
9. Cur i bhfeidhm an Phlean Pailnithe Uile-Éireann a chothú agus a éascú i gContae Dhún na nGall.
10. Oibriú le príomhpháirtithe leasmhara chun tacú le tograí a chaomhnaíonn agus a chothaíonn flóra, fána, éanlaith agus a ngnáthóga, go háirithe iad siúd atá i mbaol agus atá tábhachtach go háitiúil.
11. Tabhairt faoi chomhthionscadal oidhreachta agus turasóireachta bunaithe ar fhorbairt an dea-chleachtais treorach is fearr sa turasóireacht oidhreachta.

#5

Taighde a choimisiúnú agus bunsonraí oidhreachta a bhailiú

Cuireann ár dtuiscint ar ár n-oidhreacht bonn eolais faoin fhéiniúlacht áite atá againn. Tá gá le bonn láidir fianaise le haghaidh forbairt pholasaí agus cinnteoireachta ar bhonn freagrach. Trí thaighde a choimisiúnú agus bunsonraí oidhreachta a bhailiú, cuirfidh sin lenár mbonn eolais agus le tuiscint níos fearr ar ár n-acmhainní oidhreachta.

1. Bunachair sonraí a fhorbairt ar acmhainní oidhreachta sa chontae chun fianaise a sholáthar agus chun tacú le cinnteoireacht.
2. Suirbhéanna agus staidéir a choimisiúnú ar ghnéithe d'oidhreacht agus de thírdhreach an chontae nach smaoinítear orthu nó atá faoi cheilt.
3. Suirbhé ar úsáid ama a choimisiúnú chun méid agus luach na hinfheistíochta deonaí san oidhreacht a rianú.
4. Acmhainneacht inmheánach Córais Faisnéise Geografaí a fhorbairt leis an eolas oidhreachta a bhailítear a dhéanamh inrochtana do lucht déanta cinntí agus don phobal.
5. Iniúchadh a choimisiúnú ar acmhainní oidhreachta seandálaíochta, tógtha agus nádúrtha atá i mbaol cois cósta agus lena leochaileacht a mheas ó thaobh thionchar an athraithe aeráide de.
6. Tionscnaimh a phíolótú idir oidhreacht agus béaloideas, cultúr, teanga, stair ó bhéal agus oidhreacht neamh-inbhraite.
7. Fiosrú a dhéanamh faoi shlite oidhreachta litríochta agus ceoil a bhunú chun aird a tharraingt ar an oidhreacht ábhartha a ghabhann leis an dá thraidisiún seo.

Cur i bhFeidhm agus Monatóireacht

Beidh Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall, An Rannán Cultúir, i gcomhpháirtíocht le Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ag déanamh maoirseachta ar chur i bhfeidhm Phlean úr Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Déanfaidh Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall plean bliantúil cur i bhfeidhm a chur le chéile agus a aontú, agus déanfar iarratas bliantúil ar pháirtmhaoiniú chuig an Chomhairle Oidhreachta leis an Phlean Oidhreachta Contae a chur i bhfeidhm. Cuirfidh Comhairle Contae Dhún na nGall agus An Chomhairle Oidhreachta croí-mhaoiniú ar fáil le Plean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chur i bhfeidhm. Oibreoidh Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall lena chuid balleagraíochtaí agus earnálacha chomh maith le páirtithe leasmhara seachtracha chun clár bliantúil gníomhaíochtaí a chur i gcrích a rachaidh i ngleic leis na cuspóirí agus spriocanna straitéiseacha atá i bPlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Is í Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall a chomhordóidh agus a bhainisteoidh cur i bhfeidhm laethúil Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall. Beidh Fóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ag déanamh monatóireachta ar an dul chun cinn maidir le cur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ag a chuid cruinnithe ráithiúla. Cuirfear tuairiscí dul chun cinn ar fáil don Fhoireann Shinsearach Bainistíochta agus do Chomhaltaí Tofa Chomhairle Contae Dhún na nGall agus don Chomhairle Oidhreachta. Beidh eolas maidir le cur i bhfeidhm Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall ar fáil ag seoltaí tograí, imeachtaí for-rochtana, ar leathanaigh idirlín Oifig Oidhreachta Chontae Dhún na nGall agus trí ardáin meáin shóisialta Chomhairle Contae Dhún na nGall. Ag deireadh thréimhse an phlean, déanfar meastóireacht ar chur i bhfeidhm na spriocanna agus na gcuspoirí straitéiseacha.

Aguisíní

- Aguisín 1: Ballraíocht Fhóram Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2023)
- Aguisín 2: Méid bainte amach faoi Phlean Oidhreachta Contae Dhún na nGall (2014-2022)
- Aguisín 3: Caiteachas ar Phlean Oidhreachta Chontae Dhún na nGall (2014-2022)